

רמב"ם

איך עיין הרמב"ם בספרי ע"ז?*

הרב אלחנן קייזען

כולל 'בית יוסף' מונטריאול

לאחרונה נתגלה¹⁴² גליון מרבינו על ספר צפנת פענח בכת"ק, להלן הוא הצעת הדברים, וביאור בדרך אפשר.

א. הרמב"ם בהלכות ע"ז פ"ב ה"ב כתב:

"ספרים רבים חברו עובדי כוכבים בעבודתה היאך עיקר עבודתה ומה מעשיה ומשפטיה. צונו הקב"ה שלא לקרות באותן הספרים כלל ולא נהרהר בה ולא בדבר מדבריה. ואפילו להסתכל בדמות הצורה אסור שנאמר אל תפנו אל האלילים. ובענין הזה נאמר ופן תדרוש לאלהיהם לאמר איכה יעבדו שלא תשאל על דרך עבודתה היאך היא אע"פ שאין אתה עובדה שדבר זה גורם להפנות אחריה ולעשות כמה שהן עושין שנאמר ואעשה כן גם אני".

וע"ז כתב הצפנת פענח:

"זה רק בשעה שהם נעבדים אבל בשעה שהם נעזבים מותר כמבואר בירושלמי פרק ג' דע"ז¹⁴³ וכן בספריהם ג"כ ולכן רבינו ז"ל קרא בספרי הבלים שלהם כמבואר במ"נ ח"ג¹⁴⁴, עכ"ל הנוגע לענינו.

והנה באג"ק ח"ג עמוד קעא סוף אגרת תקטז¹⁴⁵:

(*) לזכות בתי גיטא איידלא בת קיילא רבקה שנולדה בח' אדר תשע"ב, שתזכה לתורה לחופה ולמעשים טובים לאורך ימים ושנים טובות.

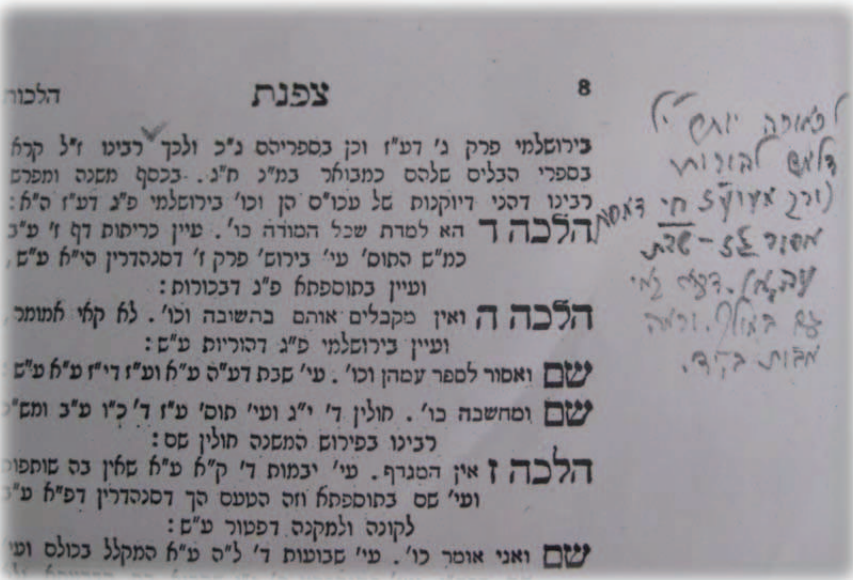
142) ביום חמישי כא אדר תשע"ב, ששיעור הרמב"ם היומי באותו יום היה שלש פרקים הראשונים בהלכות ע"ז.

143) ז"ל הירושלמי ריש פ"ג: א"ר יוחנן מותר לראותן בשעה שהן יורדות מה טעמא בהכרת רשעים תראה. ובפני משה כשהן נופלין מותר לראותן ולא כשהן עומדין.

144) פכ"ט ופ"ל, ושם מונה כמה ספרים המתורגמים לערבית וכותב שם "כל אלה אשר הזכרתי לך הם ספרי עבודה זרה אשר תורגמו ללשון הערבי".

"זה עתה ראיתי בצפנת פענח על הרמב"ם הל' ע"ז רפ"ב דאיסור קריאה בספרי ע"ז הוא רק בזמן קיום הע"ז ולא כשנעזבה (ועפמ"ש בירוש' פ"ג דע"ז) ולכן קרא הרמב"ם ספרי ע"ז.

וצע"ג דהרי בפירוש כתב במו"נ ח"ג פכ"ט דעדיין ישגם בקצה הצפון ובהודו. ודוחק גדול לומר דבעינן נעבד בכרך גדול דוקא — וכל' הירוש'. עיי"ש בנ"כ. ובפרט, שכונדע, גם בימינו אלו ישגם בהודו בכרכים גדולים כמה כתות עוע"ז הנ"ל, במקצת עניני' עכ"פ. ואכ"מ."

ב. ולאחרונה נתגלה כתי"ק מרבינו על גליון צפנת פענח וז"ל:

"לכאורה יותר י"ל דלמד להורות (ורק מעוע"ז חי דמסית אסור ג"ז - שבת עה, א). דקרא קאי גם במולך. וראה אבות ב, יד."

ביאור הדברים בדרך אפשר:

היינו שישנו שאלה על הרמב"ם איך הוא למד בספרי עבודה זרה, ויודעים דבר זה ברור מתוך כתבו בכ"מ, וכלשון בצפנת פענח "כמבואר במ"נ ח"ג". והלא הרמב"ם כתב שאסור ללמוד בספרים כגון אלו כנ"ל מהלכות עבודה זרה פ"ב ה"ב.

על שאלה זה כותב הצפנת פענח משום שכל איסור בקריאת ספריהם הוא רק כשמשמשים בהם והע"ז הוא בתקפה. משא"כ בזמן הרמב"ם כבר לא היו בשימוש וכו' וע"כ היה יכול לעיין בספריהם.

וע"ז מקשה רבינו באג"ק הנ"ל "וצע"ג דהרי בפירוש כתב במו"נ ח"ג פכ"ט דעדיין ישנם בקצה הצפון ובהודו. ודוחק גדול לומר דבעינן נעבד בכרך גדול דוקא – וכל' הירוש'. עיי"ש בנ"כ. ובפרט, שכנודע, גם בימינו אלו ישנם בהודו בכרכים גדולים כמה כתות עוע"ז הנ"ל. במקצת עניני' עכ"פ".

ביאור קושית רבינו:

רבינו מקשה על הצפנת פענח ראשית כל, מתוך דברי הרמב"ם מוכח שהיו עדיין כיתי ע"ז בזמנו של הרמב"ם, ע"כ צ"ע לומר שע"ז סמך הרמב"ם שהע"ז לא היו בשימוש.

וממשיך, ואת"ל דוחק גדול היינו שהאיסור קיים רק כשהם נעבדים בכרך גדול, אבל אם אינם נעבדים בכרך גדול מותר כמשמעות הירושלמי שם, על המשנה כל הצלמים אסורים בהנאה. והטעם לזה הוא, "א"ר חיה בר בא מפני שהן נעבדין בכרך גדול שברומי פעמיים בשבוע".

יהיה גם קשה לימינו בדבר קריאה בספרים אלו משום שגם היום ישנם בהודו כרכים גדולים כמה כתות עוע"ז הנ"ל, במקצת עכ"פ.

וע"ז מסיים רבינו "ואכ"מ".

והנה גליון הנ"ל בא לבאר תירוץ אחר בנידון.

ובהקדים תמיה, וכבר עמד עליה המנחת חינוך סוף מצוה תקי"א, שמצינו בכ"מ בש"ס שלהורות מותר לעיין בעניני ע"ז והרמב"ם משמיט דין זה להלכה. ומסיים בצ"ע.

וזהו מה שרבינו כותב כאן ש"יותר י"ל דלמד להורות", היינו שאע"פ שלא מצינו דבר זה בהלכה, אבל לתרץ הקושיא איך הרמב"ם עיין בספרים

כאלו, משום שלמד להורות, ולא משום שהע"ז כבר אינו נעבד כתירוץ של הצפנת פענח.

וממשיך בגליון " (ורק מעוע"ז חי דמסית אסור ג"ז - שבת עה, א) ". ולכאורה הוא הוא החדוש הגדול שכל איסור לימוד על מנת להורות בעניני ע"ז הוא רק מעוע"ז חי, ולא מתוך ספריהם, וכמשמעות הגמרא שבת שם. וע"ש ברש"י.

ומה שממשיך "דקרא קאי גם אמולך" זה מצינו גם בדברי המנחת חינוך, בגמרא מביא "לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות ופשוט הוא הדין קוסם וחובר כי הפסוק הזה (דברים יח, ט-י) לא תלמד לעשות וכו' לא ימצא בך מעביר בנו ובתו באש, קסם קסמים, מעונן, ומנחש, ומכשף א"כ כיון דקאי על מכשף קאי נמי אכולהו דלהבין ולהורות מותר".

ומסיים רבינו בגליון וראה אבות פ"ב מי"ד, הוא דברי המשנה דע מה שתשיב לאפיקורס.

קיצור: הצפנת פענח מתרץ איך עיין הרמב"ם בספרי עבודה זרה משום שלא היו בשימוש בזמנו והיו נעזבים. ומקשה רבינו ע"ז ממ"נ בזמנו של הרמב"ם מוכח מדבריו שכן היו בשימוש, וגם כעת לא יועיל ההיתר משום שגם כיום ישנם כיתי ע"ז וא"כ הדרא קושיא לדוכתא איך מותר לעיין בספרי ע"ז. והגליון בא לתרץ שאע"פ שלא הביא ברמב"ם ההיתר להבין ולהורות, י"ל שסמך על זה. ועוד מגדיר רבינו שכל האיסור הוא ללמוד מעובד עבודה זרה חי ולא מתוך ספריהם.

* * *

והנה בכ"ז כדאי להביא דברי האגרות משה ח"ה סימן קיא "ואם לא היו קורין [הסנהדרין] בספריהם [ע"ז] איך היו יודעין דאין לומר שהיו לומדין מהעובדים שזה אסור אף כדי להבין ולהורות כדאיתא בשבת דף עה, ב דמן גדופי שהוא מין האדוק בע"ז אסור ללמד אף להבין ולהורות ע"ש. עכ"פ הדין אמת דלהבין ולהורות ליכא איסור.

אבל מצד היתר זה אין להתיר אלא לגדולי הדור בתורה וביראת שמים ולא לסתם בני אדם".

